

เสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

นายเศรษฐ์รัฐ ธรเสนา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0096-2

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ACADEMIC FREEDOM ON THE CONSTITUTION B.E. 2540

Mr. Setharath Tharasena

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic year 2001

ISBN 974-170-096-2

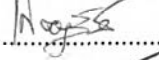

เศรษฐรัช ธรเสนา : เสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540. (ACADEMIC FREEDOM ON THE CONSTITUTION B.E. 2540) อ. ที่ปรึกษา : ผศ.ดร. เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, อ.ที่ปรึกษาร่วม : ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ, 136 หน้า. ISBN 974-170-096-2.

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาถึงเสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 โดยศึกษาจากหลักเกณฑ์และสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ รวมทั้งศึกษาถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น และมีผลต่อการกล่าวอ้างเสรีภาพทางวิชาการ

ผลการศึกษาพบว่าเสรีภาพทางวิชาการมีแนวความคิดตามกฎหมายสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นหลักการสากลในการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเสรีภาพทางวิชาการเป็นเสรีภาพทางความคิดและความเชื่อตามหลักวิชาการ ดังนั้นเสรีภาพทางวิชาการจึงมุ่งที่จะให้การรับรองและคุ้มครองกระบวนการแสวงหาความจริงในศาสตร์แห่งความรู้ ไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์หรือสังคมศาสตร์อย่างเด็ดขาดตามรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นลักษณะศาสตร์บริสุทธิ์ที่เป็นรูปธรรมที่สามารถพิสูจน์ได้ แต่ก็มีข้อจำกัดในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนตามมาตรา 28 และมาตรา 42 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ส่วนเสรีภาพทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์นั้นไม่ได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยเด็ดขาดตามรัฐธรรมนูญและอาจถูกจำกัดได้เฉพาะเท่าที่เงื่อนไขของรัฐธรรมนูญกำหนดตามมาตรา 28 และมาตรา 42 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากสังคมศาสตร์มีลักษณะเป็นนามธรรมและไม่ถือว่าเป็นศาสตร์ที่บริสุทธิ์เช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ อีกทั้งไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนในการกำหนดและพิสูจน์ จึงอาจมีอคติ ทำให้ผลงานทางวิชาการคลาดเคลื่อนไปได้

ดังนั้น เสรีภาพทางวิชาการจึงเป็นเสรีภาพที่สำคัญประการหนึ่งของประชาชนในการแสวงหาความรู้ และแสดงออกถึงความรู้ดังกล่าวในทางวิชาการ การที่รัฐธรรมนูญได้รับรองและคุ้มครองเสรีภาพทางวิชาการไว้ จึงถือเป็นการรับรองเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

สาขาวิชา นิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

418 61435 34 : MAJOR LAW

KEY WORD: ACADEMIC / FREEDOM / CONSTITUTION

SETHARATH THARASENA : ACADEMIC FREEDOM ON THE CONSTITUTION B.E. 2540

THESIS ADVISOR : ASST. PROF. KRIENGKRAI CHAROENTHANAVAT, Ph.D. , THESIS

COADVISOR : BANJERD SINGKANETI, Ph.D. 136 pp. ISBN 974-170-096-2.

This thesis is aimed to study at Academic Freedom on Thai Constitution B.E. 2540 with regard to principle and substance of Rights and Freedom on Thai Constitution. It also includes the incurred facts that having the effect on the mentioned Academic Freedom.

From the study, it was founded that Academic Freedom had its roots from the concept of the Human Rights Law, which was the universal concept that guarantee and protect rights and freedom of the citizens. The academic freedom is the freedom concerning thought and believes that intends to provide the absolute guarantee and the protection to the process of searching the truth on the science of knowledge, not only Science but Social Sciences. The science, in term of the pure science that can be proved as the concrete, is specific, however, there are the limitations in the human dignity and good moral under Article 28 and Article 42 of the Thai Constitution B.E.2540. For the Social Science, there is no absolute guarantee and protection on the Thai Constitution, which may be limited only in the condition that provides under Article 28 and Article 42 of Thai Constitution B.E.2540. Due to the characteristic of Social Science, it is considered as the abstract that is not pure as the Science. Apart from that, the rule of the Social Science is uncertain to provide and prove clearly that lead to have the prejudice and make the academic project uncertainly.

Thus, the Academic Freedom is the crucial matter that let the citizens searching for the knowledge and presents it in the academic way. The Academic Freedom is guaranteed and protected by the Constitution regarding as the fundamental guarantee on the Constitution government.

Field of study Law

Academic year 2001

Student's signature.....*Ass. Aslam*

Advisor' signature.....*Besw.*

Co-advisor's signature.....*B. Singkaneti*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องด้วยความเมตตาของคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ร่วมพิจารณาและให้ความกรุณาช่วยเหลือ แนะนำ และให้ความเห็นทางวิชาการที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ชงทอง จันทรางศุ เป็นอย่างสูงที่กรุณาสละเวลามาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้โอกาสและคำแนะนำอันมีค่าอย่างยิ่ง

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ เป็นอย่างสูงที่ได้ให้ความกรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ที่ได้ให้ความกรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ ที่ได้ให้ความกรุณา รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ โดยกรุณาให้โอกาสแก่ผู้เขียนในการทำวิทยานิพนธ์และตรวจพิจารณา ตลอดจนให้ความเห็นและคำแนะนำอย่างละเอียดถี่ถ้วน รวมทั้งคำชี้แนะถึงข้อบกพร่องจนผู้เขียนสามารถศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงได้ ผู้เขียนขอสำนึกถึงพระคุณนี้ไว้อย่างมิรู้ลืม

ผู้เขียนขอระลึกถึงพระคุณของบิดามารดา นายบุญหนา ธรเสนา และนางบุญเสริม ธรเสนา ผู้ให้กำเนิด เลี้ยงดู อบรมสั่งสอนผู้เขียนด้วยความรักและเมตตา ซึ่งถือเป็นพลังผลักดันอันสำคัญที่สุดในการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ พลเอก นิยม ศันสนาคม ตุลาการศาลปกครองสูงสุด และผู้บังคับบัญชาของผู้เขียนทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในการศึกษาวิจัย และขอขอบคุณพี่ๆ ทุกคนที่ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และเป็นกำลังใจแก่ผู้เขียนในการศึกษาตลอดมา ขอขอบคุณ คุณจุไรรัตน์ เจริญपालะ คุณธีรัญชา สระทองอุ่น คุณกานต์สิริ เวชชีวะผดุง และขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ ที่สำนักงานศาลปกครองสูงสุดที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจแก่ผู้เขียนในการศึกษาวิจัย นอกจากนี้ขอขอบคุณทุกๆ ท่านที่ไม่อาจกล่าวนามได้หมด ณ ที่นี้

นายเศรษฐรัช ธรเสนา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช

บทที่

1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	1
1.3 สมมติฐานของการศึกษาวิจัย.....	2
1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย.....	2
1.5 วิธีการศึกษาวิจัย.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	3
2 แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิ,เสรีภาพ และเสรีภาพทางวิชาการ.....	4
2.1 หลักพื้นฐานเกี่ยวกับ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ตามรัฐธรรมนูญ.....	4
2.1.1 ความหมายของคำว่า “สิทธิ” ตามรัฐธรรมนูญ.....	4
2.1.2 ความหมายของคำว่า “เสรีภาพ” ตามรัฐธรรมนูญ.....	6
2.1.3 ความแตกต่างของคำว่า “สิทธิ” กับ “เสรีภาพ” ตามรัฐธรรมนูญ.....	6
2.2 การพัฒนาการและแนวความคิดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเสรีภาพทางวิชาการ.....	7
2.3 การพัฒนาการและแนวความคิดในเรื่องกฎหมายสิทธิมนุษยชน ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเสรีภาพทางวิชาการ.....	21
2.4 ความหมายของเสรีภาพทางวิชาการ.....	28
2.5 การรับรองและคุ้มครอง “สิทธิ” และ “เสรีภาพ”ตามรัฐธรรมนูญ.....	29

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.5.1	สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรองรับและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ แต่อาจถูกจำกัดได้ตามเงื่อนไขของกฎหมายทั่วไป	30
2.5.2	สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญและอาจถูกจำกัดได้เฉพาะเท่าที่เงื่อนไขของรัฐธรรมนูญกำหนด	32
2.5.3	สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยเด็ดขาดตามรัฐธรรมนูญ	35
2.6	ผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญ	51
2.6.1	ผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญที่เป็นบุคคลธรรมดา	51
	(1) ผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญที่เป็นบุคคลธรรมดา โดยถือหลักสิทธิมนุษยชน	52
	(2) ผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญที่เป็นบุคคลธรรมดา โดยถือหลักสิทธิพลเมือง	54
2.6.2	ผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญที่เป็นนิติบุคคลและกลุ่มบุคคล	61
	(1) ผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญที่เป็นนิติบุคคลและกลุ่มบุคคลตามกฎหมายเอกชน	61
	(2) ผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญที่เป็นนิติบุคคลและกลุ่มบุคคลตามกฎหมายมหาชน	62
2.7	สิทธิและเสรีภาพอื่นที่ใกล้เคียงกับเสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญ	63
2.7.1	เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก	63
2.7.2	เสรีภาพในการนับถือศาสนาหรือความเชื่อ	74
2.7.3	สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากรัฐ	79

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3	เสรีภาพทางวิชาการในประเทศไทย : ศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ตามมาตรา 42.....	85
3.1	แนวความคิดและที่มาของเสรีภาพทางวิชาการในประเทศไทย.....	85
3.2	ความหมายของเสรีภาพทางวิชาการ.....	86
3.2.1	ความหมายของเสรีภาพทางวิชาการในประเทศไทย.....	86
3.2.2	ความหมายของเสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญ.....	87
3.3	สถานะทางกฎหมายของเสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญ.....	90
3.3.1	เสรีภาพทางวิชาการในฐานะที่เป็นเสรีภาพโดยปราศจากเงื่อนไขของกฎหมาย.....	90
3.3.2	เสรีภาพทางวิชาการในฐานะที่เป็นสิทธิประเภทหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ.....	92
3.3.3	เสรีภาพทางวิชาการในฐานะที่เป็นหลักประกันในเชิงสถาบัน.....	93
3.4	ขอบเขตการใช้เสรีภาพทางวิชาการที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด.....	94
3.4.1	เสรีภาพทางวิชาการที่เกี่ยวกับการศึกษาอบรม.....	94
3.4.2	เสรีภาพทางวิชาการที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน.....	97
3.4.3	เสรีภาพทางวิชาการที่เกี่ยวกับการวิจัย.....	97
3.4.4	เสรีภาพทางวิชาการที่เกี่ยวกับการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ.....	99
3.5	ผลทางกฎหมายที่ผูกพันองค์กรของรัฐจากการรับรองเสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญ.....	100
3.5.1	ข้อจำกัดทั่วไปตามมาตรา 28.....	101
	(1) การใช้สิทธิและเสรีภาพเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น.....	101
	(2) การใช้สิทธิและเสรีภาพเท่าที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ.....	102

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
(3) การใช้สิทธิและเสรีภาพเท่าที่ไม่ขัดต่อศีลธรรม อันดีของประชาชน.....	104
3.5.2 ข้อจำกัดตามมาตรา 42 วรรค 2.....	105
(1) หน้าที่พลเมือง.....	105
(2) ศีลธรรมอันดีของประชาชน.....	109
3.6 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพทางวิชาการในประเทศไทย.....	109
3.6.1 ปัญหาในทางข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพทาง วิชาการของประเทศไทย.....	109
(1) ปัญหาโดยบทบัญญัติอื่น ๆ ของกฎหมาย : ศึกษา เปรียบเทียบกรณีความผิดฐานหมิ่นประมาทตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 326 กับเสรีภาพ ทางวิชาการในการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชา การของ นางวาสนา นาน่วม เรื่อง “ความคิดทาง การเมืองของ พลเอก สุจินดา คราประยูร”.....	109
(2) ปัญหาการรับรองและคุ้มครองผู้ทรงสิทธิและ เสรีภาพทางวิชาการ : ศึกษาเปรียบเทียบกรณี การคุกคามสิทธิและเสรีภาพของผู้วิจัย เรื่อง หวย ซ่ง บ่อน ยาป่า เศรษฐกิจนอกกฎหมายกับนโยบาย การสาธารณสุขในประเทศไทย.....	113
(3) ปัญหาการใช้เสรีภาพทางวิชาการกับกระบวนการ วิจัยตามหลักวิชาการ : ศึกษากรณี นายสรล สีนุชก กับพวก ฟ้องมหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง หน่วยงาน ทางปกครองออกกฎ (ในการทำวิทยานิพนธ์และ สารนิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษ) ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ต่อศาลปกครอง.....	114
(4) ปัญหาการใช้เสรีภาพทางวิชาการกับกระบวนการวิจัย ตามหลักวิชาการ : ศึกษากรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้า ตรวจสอบสถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.....	117

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.6.2	ปัญหาในทางข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพทางวิชาการ ในประเทศไทย : ศึกษาเปรียบเทียบความผิดฐานดูหมิ่นศาล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 198 กับมาตรา 65 แห่ง พระราชบัญญัติตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542	119
4	บทสรุป	121
	รายการอ้างอิง	128
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	136